

Wykładnia w prawie gospodarczym

Przejdź do produktu na ksiegarnia.beck.pl

Wprowadzenie

Problematyka wykładni należy do najważniejszych zagadnień w prawie. Z jednej strony jej dyrektywy mają charakter uniwersalny, odnosząc się do różnych gałęzi, z drugiej jednak strony ustawodawca pewne zasady i reguły wykładni wiąże niekiedy z konkretną sferą aktywności człowieka, np. z działalnością gospodarczą, dając temu wyraz w przepisach. Jest to tendencja dostrzegalna w ostatnich latach, co powoduje, że warto zająć się szerzej wykładnią skoncentrowaną na prawie gospodarczym.

Interpretacja prawnicza nie jest oczywiście odseparowana od interpretacji właściwej innym dziedzinom humanistycznym. Wszystkie filozofie interpretacji prawniczej w większym lub mniejszym stopniu odwołują się do pewnych pozaprawnych założeń i są przykładem recepcji metod znanych ogólnej metodologii nauk humanistycznych. Niewątpliwie recepcja ta jest częściowo ograniczona, skoro mamy do czynienia z normatywnym przedmiotem interpretacji, w którym istotne jest odczytanie intencji prawodawcy. Uważam, że nie ma w tym jednak nic złego i na pewnym poziomie rozważań nad interpretacją prawniczą należy sięgać do metod uniwersalnych, pozaprawnych. Prawo jest częścią większej całości, humanistyki, języka, odzwierciedleniem ogólniejszych założeń filozoficznych. Osadzanie interpretacji prawniczej w takim kontekście pozwala, moim zdaniem, interpretować i oceniać je z szerszej perspektywy, bardziej świadomie.

Tego rodzaju szerokie podejście konieczne jest także i z tego powodu, że prawo gospodarcze jest bardzo złożone, posiadając cechy zarówno prawa prywatnego, jak i publicznego, w tym administracyjnego, konstytucyjnego oraz unijnego. Jest wyraźnym przykładem na to, że sfery prywatna i publiczna wzajemnie się przenikają, nie dając możliwości przeprowadzenia wyraźnej linii demarkacyjnej pomiędzy *ius publicum* i *ius privatum*. Oprócz tego w jego zakres wchodzi przepisy proceduralne i ustrojowe, dotyczące organów, takich jak Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Prezes Urzędu Regulacji Energetyki, Komisja Nadzoru Finansowego i in. To z kolei powoduje określone problemy interpretacyjne i zmusza do posługiwania się w procesie wykładni adekwatnymi zasadami i regułami prawnymi.

Wiele miejsca poświęcę w niniejszym opracowaniu klauzulom generalnym, zwanym również generalnymi klauzulami odsyłającymi. Te bowiem zwykle dostarczają najwięcej problemów w procesie stosowania prawa. Rozbieżności w ich rozumieniu są znaczne; jedni dokonują analiz poszczególnych klauzul odsyłających, sięgając do aksjologii, inni wręcz przeciwnie – analizując te same zwroty normatywne, próbują za wszelką cenę od wartościowania dystansować się.

Każdy proces interpretacji, szczególnie dotyczący klauzul odsyłających, wymaga przy tym wcześniejszego, dogłębnego poznania nie tylko specyfiki przedmiotu interpretacji i pewnych reguł rządzących tym procesem, lecz także przyjęcia sprecyzowanych założeń ontologicznych. Determinują one bowiem późniejsze wybory metodologiczne. Osobiście preferuję założenia ontologiczne i metodologiczne wykształcone na gruncie hermeneutyki. Dlaczego? Na to pytanie staram się odpowiedzieć w dalszej części monografii.

Jednym z głównych celów niniejszego opracowania jest wskazanie, jakie tendencje rozwojowe wiążą się z prawem gospodarczym, zwłaszcza konsumenckim, w zakresie stosowanych przez prawodawcę krajowego i unijnego klauzul generalnych. Ustawodawca polski materię tę regulował i reguluje głównie poprzez klauzulę generalną dobrych obyczajów. Począwszy od 2005 r. i zmian w prawodawstwie unijnym zapoczątkowano pewien proces zastępowania rozmaitych klauzul generalnych stosowanych przez państwa członkowskie ogólnym zakazem stosowania „nieuczciwych praktyk handlowych”. Od tego czasu zauważalna jest też rezygnacja w omawianej sferze z posługiwania się klauzulą o charakterze uniwersalnym, czyli klauzulą dobrych obyczajów, mogącą regulować szereg różnych stosunków prawnych, na rzecz pojęcia – co do zasady – nie tylko bardziej „uchwytnego”, jasnego, z punktu widzenia intuicji przeciętnego uczestnika obrotu gospodarczego, ale też bardziej dopasowanego do tematyki, której ma dotyczyć. Zakres klauzuli „nieuczciwych praktyk handlowych” jest bowiem dużo węższy niż zakres zachowań sprzecznych z „dobrymi obyczajami”. Przy tym jednak nie pozbawia się omawianych regulacji pierwiastka etycznego. Sama tendencja jest pozytywna, jednak jej wykonanie przez ustawodawcę krajowego niezbyt udane. Klauzulę „nieuczciwych praktyk handlowych” definiuje się bowiem w przepisach polskich poprzez inne zwroty niedookreślone, co tylko przysparza problemów interpretacyjnych, zamiast je rozwiązywać. Jeden zwrot niedookreślony zastępuje się kilkoma.

Równie istotnym celem badawczym będzie także kwestia ustalenia wpływu rozwoju technologii na proces wykładni przepisów. Prawnicy najczęściej korzystają z elektronicznych systemów informacji prawnej i innych baz danych, w których gromadzone są teksty aktów prawnych oraz orzecznictwo sądowe. Niektóre zbiory obejmują także zestawienie i teksty wydawanych decyzji administracyjnych, np. Prezesa UOKiK. Niewątpliwie rozwój techniki może mieć pozytywny wpływ na proces stosowania prawa, ułatwiając dostęp do niezbędnych źródeł, wpływ ten może być jednak również – z drugiej strony – negatywny. W skrajnych przypadkach prowadzi do błędnej wykładni, spowodowanej korzystaniem przez organy i sądy z tekstów prawnych publikowanych w tego rodzaju elektronicznych systemach informacji prawnej, zawierających wadliwe transpozycje. Jest to również konsekwencja pomijania wersji aktów prawnych zamieszczanych w oficjalnych publikatorach. Ma to negatywny wpływ na obowiązek realizowania zasady państwa prawnego oraz unijnej zasady efektywności.

Pojawiają się tu również problemy związane z niekompletnością poszczególnych baz orzeczeń, w tym wspomnianych wyżej elektronicznych systemów informacji prawnej. Ich zawartość może bowiem determinować późniejsze orzecznictwo, które bar-

dzo często opiera się na orzecznictwie wcześniejszym, na zasadzie *quasi*-precedensów. W zależności od dokonanych pierwotnych wyborów, dotyczących tego, które z orzeczeń znajdują się w dostępnych zbiorach, zależy może treść kolejnych orzeczeń. Rozstrzygnięcia w ten sposób opublikowane mogą wpływać na dalsze orzecznictwo, a pominięte, jako niedostępne lub dostępne, ale w sposób utrudniony, wpływu takiego nie będą miały, nawet mimo ich słuszności. Pierwotna selekcja, dokonywana przez osoby opracowujące zbiory w elektronicznych systemach informacji prawnej, może zatem realnie kształtować treść późniejszych rozstrzygnięć organów administracji oraz sądów.

Celem niniejszego opracowania jest więc wskazanie, z uwzględnieniem dorobku doktryny i orzecznictwa europejskiego, w jaki sposób sygnalizowane problemy można rozwiązać. Nierzadko będę prowadził rozważania interdyscyplinarne; prawo nie jest bowiem osadzone w próżni i nie istnieje samo dla siebie. Ma ścisły związek z życiem społecznym, przez co i jego analiza wymaga odniesień do innych nauk. Nieobce będą mi rozważania teoretycznoprawne, poparte koncepcjami filozoficznymi, etycznymi, ekonomicznymi, a nawet technicznymi. Jedynie takie podejście pozwala, moim zdaniem, wyciągnąć wnioski o charakterze generalnym, przydatne do rozwiązania problemów prawnych.

Rozważania merytoryczne postanowiłem poprzedzić uwagami wprowadzającymi, by określić obszar badań, dokonać wyborów ontologicznych, metodologicznych oraz definicyjnych. Następnie, w drugim rozdziale, dość szczegółowo analizuję najważniejsze dla prawa gospodarczego zasady prawne, gdyż bez nich żadna wykładnia nie może się obejść. Realizują one pewne wartości przyjmowane przez prawodawcę i wiążą interpretatora. Następnie przechodzę do opisu poszczególnych rodzajów wykładni, w dużej mierze sięgając do orzecznictwa sądowego, zwłaszcza w sprawach dotyczących przedsiębiorców. Omawiam zagadnienia zakresu wykładni, reguł inferencyjnych oraz kolizyjnych i ich zastosowania w prawie gospodarczym. Zwracam uwagę na aspekt konstytucyjny i unijny wykładni, analizując m.in. uregulowania zawierające generalne klauzule odsyłające. Przywołuję także przypadki wadliwej wykładni w procesie stosowania prawa, wskazując na przyczyny i skutki. W sprawach gospodarczych mogą one powodować w konkretnych sprawach ogromne, wielomilionowe straty u przedsiębiorców.

Ze względu na przedmiot monografii materiałem badawczym będą z jednej strony przepisy prawne, zarówno krajowe, jak i unijne, a z drugiej – poglądy doktrynalne. Bardzo dużo miejsca poświęcę także orzecznictwu sądowemu, przede wszystkim sądów administracyjnych oraz rozstrzygnięciom Trybunału Konstytucyjnego i organów unijnych. Prezentacja różnych poglądów, często skrajnie przeciwstawnych, oraz prezentacja dotychczasowych interpretacji da mi możliwość objęcia szerszą perspektywą omawianą problematykę, w celu dokładniejszego przedstawienia własnego stanowiska, w sposób możliwie najmniej arbitralny.

Dominującym aspektem rozważań będzie aspekt teoretyczny, dzięki czemu opracowanie to w zasadniczej części nie straci na aktualności pomimo zmiany przepisów. Wiele rozważań dotyczyć będzie problemów praktycznych, które pozwolą zilustrować omawiane zagadnienia. Odniosę się też do szeregu wyroków sądowych, w tym za-

padłych z moim udziałem w Wojewódzkim Sądzie Administracyjnym w Gliwicach. Pewne fragmenty monografii dotyczyć będą ewolucji poglądów na wybrane tematy, zatem i wątek historyczny zyska na znaczeniu.

Za pomoc i życzliwość chciałem podziękować Pani prof. dr hab. *Annie Walszek-Pyziół*, której cenne uwagi niewątpliwie przyczyniły się do ukształtowania szeregu moich poglądów.

Pragnę również podziękować Kolegom z Katedry Publicznego Prawa Gospodarczego i Polityki Gospodarczej Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie oraz z Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gliwicach za twórcze dyskusje i możliwość łączenia teorii z praktyką.

Dziękuję żonie *Aleksandrze* i córce *Melanii* za cierpliwość i wyrozumiałość w czasie opracowywania niniejszej publikacji.

Kraków, luty 2021 r.

Artur Żurawik

[Przejdź do księgarni →](#)

ksiegarnia.beck.pl